

ŠTÁTNA ŠKOLSKÁ INŠPEKCIA
úsek inšpekčnej činnosti
Staré grunty 52, 841 04 Bratislava 4

SPRÁVA
o bezpečnosti školského prostredia
na gymnáziu a v strednej odbornej škole

Základné údaje

Štátna školská inšpekcia (ďalej ŠŠI) vykonala v školskom roku 2016/2017 30 komplexných inšpekcií v stredných školách, v rámci ktorých sa sledoval aj stav bezpečnosti školského prostredia, stav prevencie a riešenia problematiky šikanovania na gymnáziu a v strednej odbornej škole. Kontrolovaných bolo 14 gymnázií (ďalej G) a 16 stredných odborných škôl (ďalej SOŠ). Z uvedeného počtu bolo 24 škôl štátnych (z toho 1 s vyučovacím jazykom maďarským), 4 súkromné a 1 cirkevná (tabuľka č. 1).

Tabuľka č. 1 Základné údaje

	G	SOŠ
počet škôl s vyučovacím jazykom slovenským/maďarským/slovenským a maďarským/ukrajinským	13/1/0/0	16/0/0/0
počet tried	40	34
počet žiakov – respondentov	752	622
z nich počet chlapcov/dievčat	329/423	274/348
počet respondentov – členov žiackej školskej rady	140	69

Bezpečnosť školského prostredia a prevencia negatívnych javov v správaní žiakov

V kontrolovaných subjektoch bola problematika zaistenia bezpečnosti a prevencie negatívnych javov v správaní žiakov monitorovaná na základe zistených informácií zo zadávaných dotazníkov pre žiakov prevažne tretích ročníkov/septimy (4/8-ročných) G a tretích ročníkov SOŠ. Doplnením k získaným informáciám boli ďalšie dotazníky zadávané zástupcom žiackych školských rád (ďalej ŽŠR) a poznatky, ktoré vyplynuli z rozhovorov so školskými koordinátormi prevencie sociálno-patologických javov a vedúcimi pedagogickými zamestnancami. Medzi ďalšie zdroje patrili školské poriadky a vzdelávacie programy s implementovanými prvkami danej problematiky. Systémovými preventívnymi aktivitami sa učitelia zaoberali v rámci vyučovacích hodín, a to najmä v predmetoch občianska náuka, etická/náboženská výchova, telesná a športová výchova a tiež počas mimoškolských aktivít. Školy, pri realizácii programu bezpečnosti a prevencie negatívnych javov v správaní žiakov (s cieľom eliminácie šikanovania a rôznych foriem intolerancie), spolupracovali v prevažnej miere s odbornými zamestnancami centier pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie (ďalej CPPPaP), políciou a ďalšími inštitúciami dotknutými danou problematikou. Na niektorých školách bolo súčasťou prevencie organizovanie výchovných koncertov s protidrogovým kontextom a besied na tému *šikana/kyberšikana*, alebo zapájanie sa do *Olympiády ľudských práv*. K ľudskému prístupu

boli žiaci motivovaní aj rôznymi charitatívnymi zbierkami a dobrovoľníckymi aktivitami¹. Všetky sledované subjekty boli identifikované ako školy s otvorenou klímou.

Gymnázia

Takmer všetky sledované G mali systematicky a v rôznych formách rozpracované prvky prevencie negatívnych javov v správaní žiakov, najčastejšie v školskom poriadku a formou implementovaných tém v jednotlivých predmetoch. Školy cyklicky organizovali preventívne aktivity, prezentácie, besedy a prednášky s odborníkmi a poskytovali žiakom a učiteľom² informácie na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia. Žiaci na jednom G³, v rámci experimentálneho overovania v predmetoch *sebariadenie* a *projekt*, rozvíjali sociálne a personálne zručnosti z oblastí patologických javov⁴. V inom G⁵ boli organizované besedy s názvom *Dokonalá škola, kde nie je šikanovanie* a *Kyberšikana*. Ojedinele bola využitá aj forma vrstovničieho vzdelávania⁶, kde žiakov vzdelávali ich rovesníci formou videí a prezentácií na témy, ktoré sú pre mladých v dnešnom čase problematické. Angažovanie rodičov do programov prevencie bolo uplatnené len na jednej škole⁷. Zákonní zástupcovia žiakov boli informovaní o aktivitách spojených s výchovno-vzdelávacím procesom a mimoškolskou činnosťou školy najčastejšie prostredníctvom webových sídiel škôl. Negatívnym aspektom v niektorých školách (35,71 %) bola absencia vzdelávania učiteľov v problematike prevencie šikanovania. Naopak, v iných prípadoch⁸ (14,29 %) sa koordinátori prevencie alebo výchovní poradcovia nielen zúčastnili vzdelávania, ale následne pokračovali ďalej interným vzdelávaním kolegov.

V dotazníku zadanom 752 žiakom sa 451 (59,97 %) z nich vyjadrilo, že škola plní ich očakávania, 159 (21,14 %) by si zvolilo inú školu, 134 (17,82 %) splnenie svojich očakávaní nevedelo posúdiť. Pocit bezpečia malo 719 (95,61 %) žiakov, naopak 20 (2,66 %) nemali v škole pocit bezpečia a 12 (1,60 %) mali strach z konkrétneho spolužiaka. Na hodinách sa vyskytlo nevhodné správanie žiakov, ktoré malo pôvod v nerešpektovaní učiteľa žiakmi v 438 (58,25 %) prípadoch, v nezaujímavých vyučovacích hodinách (357 – 47,47 %), ale aj v nadradenom/povýšeneckom vzťahu učiteľov k žiakom (168 – 22,34 %). V rozhovore žiaci uviedli, že niektorí učitelia sa odmietali zaoberať ich požiadavkami a ich postoje prirovnali k arogancii. Dôvodom takéhoto správania je podľa žiakov nezáujem učiteľov o ich problémy a často aj vyhorenie pedagógov. Vo voľných vyjadreniach na otázku – *čo by zmenili v škole* – značná časť žiakov sa vo svojich odpovediach dožadovала najmä zabezpečenia materiálo-technických prostriedkov⁹, ľudskejšieho prístupu niektorých vyučujúcich, prípadne zmien

¹ Biela pastelka, Červená stužka, UNICEF – modrý gombík, Deň narcisov a pod.

² Európsky týždeň boja proti drogám; program Čisté Vianoce; Deň holokaustu; Deň mieru; v spolupráci so zastúpením Komisie EÚ na Slovensku prednáška na tému dodržiavania občianskych práv v Európskej únii; prednáška na tému obchodu s bielym mäsom a šikanovanie; prednáška *Online hrozby a závislosti na internete*; *Červené stužky*; prednáška *Drogový pes*; *Škola podporujúca zdravie*; *Úspech máme v sebe*; *Ako povedať droge nie*

³ Gymnázium, Školská 234/8, Považská Bystrica

⁴ Na vyučovacích hodinách sa formou výcvikov zaoberali mnohými systémovými preventívnymi aktivitami v rámci bezpečnosti a ochrany zdravia.

⁵ Gymnázium J. Francisci-Rimavského, Kláštorská 37, Levoča

⁶ Gymnázium, Pankúchova 6, Bratislava-Petržalka

⁷ Gymnázium, Školská 837, Tvrdošín

⁸ Katolícke gymnázium Š. Moyses, J. M. Hurbana 9, Banská Bystrica; Gymnázium J. Chalupku, Štúrova 13, Brezno

⁹ Lepšie vybavenie tried, rýchlejší internet, vyššia intenzita tepla počas vykurovacieho obdobia, zariadenie jedálne a oddychových zón, a pod.

v organizácii vyučovania¹⁰. Čo sa týka aktivity a kooperácie žiakov školy a ŽŠR, zo 140 členov – respondentov ŽŠR, až 101 (72,14 %) uviedlo, že žiaci prostredníctvom nich navrhujú do plánu práce školy podnety na zlepšenie práce školy, 36 (25,71 %) označilo možnosť *niekedy*. So správaním spolužiakov bolo spokojných až 127 (90,71 %) respondentov a 114 (81,43 %) bolo toho názoru, že učitelia počas vyučovania volili primeraný spôsob na udržanie disciplíny (tabuľka č. 2).

Tabuľka č. 2 Dôvod nevhodného správania sa žiakov v triede (G)

Dôvod nevhodného správania sa spolužiakov	Počet respondentov	%
žiaci nedostatočne rešpektujú učiteľa	438	58,25
nezaujímavé vyučovacie hodiny	357	47,47
učiteľ má nadradený/povýšenecký vzťah k žiakom	168	22,34
učiteľ si vynucuje pozornosť žiakov neprimeraným spôsobom (kričanie, nadávanie)	69	9,18
za nevhodné správanie žiakov učitelia nedôsledne uplatňujú napomenutia, pokarhania stanovené v školskom roku	37	4,92

Až v 92,86 % predložených školských poriadkoch boli zapracované podmienky na zaistenie ochrany žiakov pred diskrimináciou a násilím. Všetky školské poriadky upravovali základné pravidlá vnútorného režimu kontrolovaných subjektov (práva a povinnosti žiakov a ich zákonných zástupcov a rovnako tak pravidlá vzťahov medzi žiakmi a učiteľmi) v súlade s príslušnou legislatívou. Školské poriadky boli zverejnené na webových sídlach škôl a voľne dostupné v tlačenej forme pre zákonných zástupcov žiakov počas návštev školy. O školskom poriadku a bezpečnosti a ochrane zdravia boli žiaci oboznámení na začiatku školského roka, o čom svedčili vo viacerých školách aj písomné záznamy v podobe prezenčných listín a zápisov v triednych knihách. Pri organizovaní exkurzií, kurzov alebo výletov boli vyhotovené písomné informácie o konkrétnej organizácii danej činnosti a súčasťou bol aj informovaný súhlas zákonných zástupcov žiakov s podpismi. Napriek tomu, že žiaci boli oboznámení so školským poriadkom, tak až 323 (42,95 %) respondentov nevedelo posúdiť, či školský poriadok riešil problematiku násilia a šikanovania a 46 (6,12 %) žiakov uviedlo, že školský poriadok túto problematiku neriešil. Podľa vyjadrenia 70 (50 %) respondentov – členov ŽŠR, boli do školského poriadku len čiastočne zapracované ich návrhy a pripomienky. Odpoveď *áno* označila necelá tretina – 43 (30,71 %).

Až na jeden prípad (7,14 %)¹¹, boli koordinátori prevencie ustanovení vo všetkých ostatných kontrolovaných školách (92,86 %) a v prevažnej miere šlo o nadstavbu funkcie výchovného poradcu. Činnosť koordinátorov sa riadila ročným plánom školskej prevencie a bola zameraná na organizáciu prednášok a besied na témy šikanovania, medziľudských vzťahov alebo drogovej závislosti (v spolupráci s políciou a rôznymi nadáciami). V menšej miere sa v sledovaných školách vyskytoval výcvik *peer skupín* so zameraním na protidrogovú problematiku a prevenciu sociálno-patologických javov. V spolupráci s triednymi učiteľmi

¹⁰ Viac exkurzií, výletov, zmena takáajúca sa začiatku alebo konca vyučovania, pridanie alebo vypustenie niektorých predmetov a pod.

¹¹ Katolícke gymnázium Štefana Moyses, Hurbanova 9, Banská Bystrica

boli koordinátori v školách zároveň súčasťou riešení prípadov šikanovania a v danej problematike vykonávali poradenskú činnosť pre žiakov a ich zákonných zástupcov. Z dotazníkov zadávaných členom ŽŠR vyplynulo, že 35,71 % z nich spolupracovalo s koordinátormi pri riešení problémov súvisiacich so šikanovaním, no zároveň (paradoxne) rovnaký počet (35,71 %) uviedol, že nevedeli, kto bol na škole ustanovený ako koordinátor prevencie. Tieto negatívne zistenia poukazujú na nedostatočnú spoluprácu vedúcich pedagogických zamestnancov a koordinátora prevencie so ŽŠR v preventívnej oblasti.

ŽŠR bola ustanovená v 13 (92,86 %) zo 14 sledovaných škôl. V zmysle štatútov¹², bola ich činnosť zameraná prevažne na tvorbu pripomienok, návrhov, námetov a ich zapracovanie do školského poriadku alebo prípravu rôznych kultúrnych a spoločenských podujatí v školách.

50 % sledovaných škôl nerealizovalo systematický monitoring zameraný na prevenciu a odhaľovanie negatívnych javov v správaní žiakov a príznakov šikanovania. V ostatných školách mapovali situáciu sporadicky pomocou dotazníkov alebo lektorov, ktorí počas prednášok zadávali vlastné testy, prípadne viedli rozhovory so žiakmi. V niektorých školách boli koordinátori a vedúci pedagogickí zamestnanci o získaných výsledkoch informovaní s cieľom ich následného sprístupnenia žiakom na triednických hodinách, resp. rodičom na triednych aktívach. V jednej škole¹³ sa síce monitoring realizoval, no bez následných analýz, prijatia opatrení na riešenie a elimináciu prípadného zisteného výskytu negatívnych javov.

Podľa odpovedí žiakov – respondentov, až 98 (13,03 %) z nich v dotazníku uviedlo, že boli viackrát šikanovaní a až 123 (16,36 %) z nich boli svedkami šikanovania viac ako jedenkrát. V žiackom dotazníku sa najčastejšie (18,35 %) vyskytlo šikanovanie počas prestávky (v triede na chodbe, na toalete). Výskyt šikanovania mimo školy uviedlo 99 (13,17 %) respondentov (tabuľka č. 3).

Tabuľka č. 3 Miesto šikanovania (G)

Miesto šikanovania	Počet respondentov	%
počas prestávky (v triede, na chodbe, na toalete)	138	18,35
mimo školy	99	13,17
po vyučovaní (na chodbe, v šatni, v jedálni)	44	5,85
v triede počas vyučovania	43	5,72
pred vyučovaním (v šatni, na chodbe)	31	4,12

Čo sa týka prejavov, najčastejšie prevládala verbálna forma (27,39 %) prostredníctvom ponižovania, urážania, vysmievania sa či zastrašovania. V 4,65 % sa šikanovanie vyskytlo v podobe telesného napadnutia (bitka, kopanie, týranie). Nezanedbateľné bolo tiež poškodzovanie vecí (3,99 %) a vyhrážanie cez internet alebo mobilný telefón (2,26 %). Zo šikanovaných alebo svedkov šikanovania sa 93 (12,37 %) zdôverili spolužiakom, 75 (9,97 %) rodičom, 46 (6,12 %) triednym učiteľom, no len 10 (1,33 %) psychológom a 7 (0,93 %) výchovnému poradcovi. Alarmujúcim zistením bolo, že 85 (11,30 %) žiakov o tom nikomu nepovedalo.

¹² Štatút ale nemali vypracované všetky sledované ŽŠR

¹³ Gymnázium Petra Pázmáňa s vyučovacím jazykom maďarským – Pázmány Péter Gimnázium, Letomostie 3, Nové Zámky

Stredné odborné školy

Problematika bezpečnosti školského prostredia a riešenia negatívnych javov v správaní žiakov boli v SOŠ zapracované do školských vzdelávacích programov, plánov koordinátorov a školských poriadkov v 87,50 % sledovaných škôl. Školy pri realizácii bezpečnosti školského prostredia a prevencie negatívnych javov v správaní žiakov spolupracovali s odbornými zamestnancami CPPPaP, regionálnymi úradmi verejného zdravotníctva, políciou, Červeným krížom a ostatnými inštitúciami. Jedna z kontrolovaných škôl¹⁴ mala vypracované ďalšie interné dokumenty¹⁵ s danou problematikou a pre zákonných zástupcov žiakov vypracovala informačný leták zaoberajúci sa problematikou šikanovania. Školy, v súlade s národnými programami, organizovali rôzne besedy a aktivity na tému obchodovania s ľuďmi a boja proti drogám¹⁶. Z celkového počtu SOŠ, až v 31,25 % školách neabsolvovali učitelia žiadne vzdelávania v oblasti prevencie šikanovania, a preto ani následne neorganizovali pre svojich kolegov interné vzdelávanie v danej tematike.

Z dotazníkov zadaných 622 respondentom vyplynulo, že pre 363 (58,36 %) žiakov plní škola ich očakávania. Až 554 (89,07 %) sa vyjadrilo, že majú v škole pocit bezpečia; opačný názor malo 41 (6,59 %) žiakov. V prípade výskytu nevhodného správania sa žiakov na vyučovaní – 348 (55,95 %) uviedlo ako dôvod nedostatočné rešpektovanie učiteľa, 219 (35,21 %) nezaujímavé vyučovacie hodiny a 116 (18,65 %) prisudzovalo tento stav nadradenému/povýšeneckému vzťahu učiteľov k žiakom. V rozhovore sa žiaci vyjadrili, že vzťahy medzi učiteľmi (aj navzájom) a žiakmi sú zlé a zároveň, že učitelia ich nedokázali dostatočne motivovať a oceniť. Vo voľných vyjadreniach na otázku – *čo by zmenili v škole* – respondenti prejavili záujem najmä o zabezpečenie materiálno-technických prostriedkov¹⁷, dotýkali sa aj personálnych otázok pedagogických zamestnancov¹⁸, prípadne zmien v organizácii vyučovania na niektorých školách¹⁹. Vyhodnotením dotazníka pre ŽŠR (zadaného spolu 69 respondentom) sa zistilo, že v 76,81 % navrhovali žiaci aktivity do plánu práce školy spolu s podnetmi na zlepšenie práce školy prostredníctvom členov ŽŠR a 23,19 % využilo túto možnosť len niekedy. So správaním spolužiakov počas vyučovania bolo spokojných 39 (56,52 %) členov ŽŠR, naopak nespokojných bolo 19 (27,54 %) a 7 (10,14 %) z nich mali výhrady k správaniu svojich spolužiakov počas prestávok. Podľa 51 (73,91 %) opýtaných členov ŽŠR volili učitelia primeraný spôsob na udržanie disciplíny v škole (tabuľka č. 4).

¹⁴ Obchodná akadémia, Scota Viatora 4, Ružomberok

¹⁵ Prílohy školského poriadku – 1. Postup pri prevencii a riešení šikanovania v škole, 2. opatrenia proti užívaniu a šíreniu nelegálnych drog medzi žiakmi v školskom prostredí

¹⁶ *Medzinárodný deň bez tabaku*, hudobno-vzdelávací program *Klub 27 – hudba a drogy*, *Svetový deň boja proti AIDS*, beseda na tému *Drogy a trestnoprávna zodpovednosť*, *Olympiáda ľudských práv*, akcia na propagáciu zdravého životného štýlu – *Protidrogový festival*

¹⁷ Lepšie vybavenie tried, vybavenie školy bufetom, lepšie zariadenia a náradie využívané počas praktického výcviku, laboratórium a pod.

¹⁸ Výmena učiteľov, požiadavka na ľudskejší prístup a pod.

¹⁹ Viac praktického výcviku, exkurzií, výletov, kratšie vyučovacie hodiny, viac času počas obednej prestávky, pridanie alebo vypustenie niektorých predmetov a pod.

Tabuľka č. 4 Dôvod nevhodného správania sa žiakov v triede (SOŠ)

Dôvod nevhodného správania sa spolužiakov	Počet respondentov	%
žiaci nedostatočne rešpektujú učiteľa	348	55,95
nezaujímavé vyučovacie hodiny	219	35,21
učiteľ má nadradený/povýšenecký vzťah k žiakom	116	18,65
za nevhodné správanie žiakov učitelia nedôsledne uplatňujú napomenutia, pokarhania stanovené v školskom roku	79	12,70
učiteľ si vynucuje pozornosť žiakov neprímeraným spôsobom (kričanie, nadávanie)	57	9,16

V predložených školských poriadkoch nemalo 31,25 % kontrolovaných škôl zahrnuté podmienky na zaistenie ochrany pred diskrimináciou a násilím. Zo 16 SOŠ bola väčšina školských poriadkov v súlade s legislatívou, dotýkali sa práv a povinností žiakov, organizácie vyučovania či pravidiel vzťahov medzi žiakmi a učiteľmi. V niektorých poriadkoch absentovali práva a povinnosti zákonných zástupcov alebo ochrany zdravia pri mimoškolských akciách. V 18,75 % škôl neboli školské poriadky prerokované v pedagogickej rade. Žiaci boli s ich obsahom oboznámení na začiatku školského roka²⁰. Pre nich a ich zákonných zástupcov boli v 93,75 % subjektov dostupné v tlačenej alebo elektronickej forme na webových sídlach škôl. Napriek informovanosti žiakov, menej ako polovica respondentov (285 – 45,82 %) uviedla, že školský poriadok riešil problematiku násillia a šikanovania, 246 (39,55 %) to nedokázalo posúdiť a 90 (14,47 %) žiakov uviedlo, že školský poriadok neriešil túto problematiku. 41 (59,40 %) členov ŽŠR v zadanom dotazníku uviedlo, že do školského poriadku boli zapracované námety, návrhy a pripomienky ŽŠR len čiastočne, 16 (23,19 %) členov vylučuje akékoľvek zapracovanie ich návrhov či pripomienok a len 12 (17,39 %) z nich uviedlo komplexné zapracovanie námietok z ich strany.

Na všetkých kontrolovaných školách bola ustanovená funkcia koordinátora prevencie sociálno-patologických javov. Ich činnosť bola deklarovaná v časových plánoch prevencie so zameraním na zvyšovanie informovanosti žiakov, resp. ich zákonných zástupcov a podpory zdravého spôsobu života a racionálneho využitia voľného času žiakov. Činnosť koordinátorov prevencie však nebola vo všetkých sledovaných subjektoch rovnako intenzívna (jedna zo škôl²¹ nerealizovala žiadne preventívne aktivity). Okrem organizácie besied a zapájania žiakov do národných kampaní, viedli niektorí koordinátori evidenciu problémových žiakov²², informovali ich o protidrogových linkách a linkách dôvery, alebo iniciovali aktivity²³ s cieľom prevencie prostredníctvom kultúrneho vyžitia – koncertov, divadelných a filmových predstavení.

ŽŠR nebola ustanovená v 3 (18,75 %) ²⁴ zo 16 sledovaných subjektoch. Na jednej zo škôl²⁵ síce ŽŠR bola ustanovená, no nebola funkčná²⁶. V SOŠ, kde boli ŽŠR ustanovené,

²⁰ Svedčia o tom písomné záznamy a prezenčné listiny

²¹ Stredná odborná škola poľnohospodárstva a služieb na vidieku, Zavarská 9, Trnava

²² Stredná odborná škola podnikania, Strečnianska 20, Bratislava

²³ Obchodná akadémia, Lúčna 4, Lučenec

²⁴ Stredná odborná škola poľnohospodárstva a služieb na vidieku, Zavarská 9, Trnava; Stredná odborná škola, Ulica mieru 20, Kalná nad Hronom; Súkromná stredná odborná škola, Malčice 347, Malčice

²⁵ Súkromná stredná odborná škola, SNP 1202/14, Dolný Kubín

boli vypracované štatúty a pravidelne sa realizovali zasadnutia, na ktorých zástupcovia tried riešili aktuálne aktivity a problémy žiakov. Zameriavali sa najmä na podporu zmysluplných aktivít svojich spolužiakov. Z vyhodnotenia odpovedí dotazníka zadaného zástupcom ŽŠR celkovo vyplynulo, že 42 (60,87 %) opýtaných nevedelo, či sa členovia žiackeho samosprávneho orgánu zúčastňovali na riešení výchovných problémov žiakov spolu s učiteľmi. Zaangažovanosť ŽŠR do riešenia výchovných problémov spolu s učiteľmi bola nízka, potvrdilo ju len 7 (10,14 %) jej členov. Pri riešení problémov súvisiacich so šikanovaním spolupracovalo s koordinátorom prevencie 34 (49,28 %) opýtaných členov ŽŠR. Ďalších 18 (26,09 %) členov však nevedelo, kto bol v škole určený ako koordinátor prevencie.

Systematický monitoring prevencie a odhaľovania negatívnych javov v správaní žiakov a príznakov šikanovania realizovalo 13 (81,25 %) škôl. Činnosť monitoringu spočívala prevažne v zadávaní dotazníkov a ich analýz. Koordinátori prevencie využívali pri svojich aktivitách pomoc organizácií venujúcich sa sociálno-patologickým javom a v kooperácii s nimi koordinovali následné postupy (rozhovory so žiakmi, resp. ich zákonnými zástupcami) s cieľom eliminácie negatívnych javov.

Z dotazníka zadaného žiakom vyplynulo, že 55 (8,84 %) respondentov bolo na škole šikanovaných. Svedkom šikanovania bolo až 195 opýtaných žiakov, pričom 100 (16,08 %) z nich bolo svedkom jedenkrát a 95 (15,27 %) viackrát. V 117 (18,81 %) odpovediach sa šikanovanie najčastejšie prejavilo počas prestávky (v triede, na chodbe, na toalete), v 78 (12,54 %) mimo školy a v 38 (6,11 %) prípadoch v triede počas vyučovania (tabuľka č. 5).

Tabuľka č. 5 Miesto šikanovania (SOŠ)

Miesto šikanovania	Počet respondentov	%
počas prestávky (v triede, na chodbe, na toalete)	117	18,81
mimo školy	78	12,54
v triede počas vyučovania	38	6,11
pred vyučovaním (v šatni, na chodbe)	31	4,98
po vyučovaní (na chodbe, v šatni, v jedálni)	21	3,38
v priestoroch školského internátu	12	1,93
na praxi, na odbornom výcviku	6	0,97

Respondenti uvádzali, že šikanovanie sa najviac prejavovalo ponižovaním, urážaním, zastrášaním a nadávkami (30,71 %). Ako druhý najčastejší spôsob šikanovania uviedli v 26 (4,18 %) prípadoch telesné napadnutie (bitka, kopanie, týranie). 9,65 % z opýtaných žiakov, ktorí boli šikanovaní alebo boli svedkami šikanovania, sa o tom zmienilo priateľovi/priateľke, 9,49 % svojim spolužiakom a také isté množstvo sa o tom ale nezdôverilo nikomu.

²⁶ Podľa vyjadrenia vedúcich pedagogických zamestnancov mala ŽŠR len jedného člena (žiačka nebola počas komplexnej inšpekcie prítomná v škole) a dokumentácia nebola k nahliadnutiu

Závery

Problematika bezpečnosti školského prostredia a riešenia negatívnych javov v správaní žiakov bola zahrnutá v školských poriadkoch a vzdelávacích programoch 80 % škôl²⁷. Vo väčšine škôl boli realizované aktivity zamerané na prevenciu a včasné odhaľovanie negatívnych prejavov v správaní žiakov v spolupráci s CPPPpP, políciou a ďalšími inštitúciami a združeniami zaoberajúcimi sa problematikou negatívnych javov v správaní. Alarmujúcou skutočnosťou v oblasti zaistenia bezpečnosti školského prostredia patrilo zistenie, že z 1374 respondentov – žiakov stredných škôl, bol takmer každý 14 žiak v škole šikanovaný a každý tretí žiak bol toho svedkom. Najčastejším miestom šikanovania boli školské priestory v čase prestávok a najčastejším spôsobom boli verbálne útoky v podobe ponížovania, urážania, vysmievania sa, zastrašovania či nadávok. So šikanovaním sa žiaci najčastejšie zverovali spolužiakom (G) alebo priateľom (SOŠ). Až 33,33 % škôl nevykonávalo systematický monitoring prevencie a odhaľovania negatívnych javov v správaní žiakov a príznakov šikanovania, preto absentovala aj realizácia opatrení či už preventívneho, ochranného alebo intervenčného charakteru. Hoci boli ŽŠR ustanovené v 26 sledovaných subjektoch, len v 26 % (30,71 % na G a 17,39 % v SOŠ) sa podarilo žiackym zástupcom presadiť ich námety a návrhy v plnej miere do školských poriadkov a len v 7,18 % sa členovia ŽŠR zúčastnili spolu s učiteľmi na riešení výchovných problémov žiakov. Zistenie, že až 32 % členov ŽŠR nevie, kto bol na ich škole ustanoveným koordinátorom prevencie, len potvrdzuje absenciu spolupráce pedagogických zamestnancov a žiakov pri eliminácii negatívnych javov v správaní. Dotazníky zadané žiakom zároveň preukázali nízku úroveň oboznámenia sa s poriadkom školy, čo potvrdilo v dotazníkoch až 41 % respondentov, ktorí nevedeli, či školský poriadok ich školy vôbec riešil problematiku šikanovania. Alarmujúcim zistením bol aj fakt, že o šikanovaní nepovedalo nikomu až 144 respondentov. Školy sa len v minimálnom počte venovali aktivitám rovesníckeho charakteru (peer aktivity), ktoré v prevencii a mediácii zohrávajú značný význam. Viac boli využívané prednášky a besedy nesúce trestnoprávny rozmer a zaoberajúce sa prevažne následkami negatívnych javov správania (trestnoprávna zodpovednosť, psychologické aspekty sociálno-patologických javov a pod.).

Odporúčania a podnety

Riaditeľom škôl

- zapracovať podmienky zabezpečenia bezpečnosti a ochrany zdravia počas vyučovania a pri mimoškolských akciách a implementovať systémové preventívne aktivity do školského poriadku
- uskutočňovať pravidelný monitoring zameraný na prevenciu a odhaľovanie negatívnych javov v správaní žiakov a príznakov šikanovania
- analyzovať výsledky realizovaných dotazníkov zameraných na prevenciu a odhaľovanie negatívnych javov v správaní žiakov a príznakov šikanovania a prijímať opatrenia na ich elimináciu
- ustanoviť funkčné žiacke školské rady

²⁷ V 92,86 % na gymnáziách a 68,75 % v stredných odborných školách

- spolupracovať so žiackou školskou radou pri riešení problémov súvisiacich so šikanovaním a inými výchovnými problémami žiakov
- zabezpečiť väčšiu propagáciu funkcie koordinátora prevencie
- realizovať pre zákonných zástupcov žiakov prednášky a besedy so zameraním na problematiku prevencie šikanovania a iných sociálno-patologických javov

Metodicko-pedagogickým centrám

- zabezpečiť vzdelávanie pedagogických zamestnancov s cieľom získať informácie, vzdelávací materiál a potrebné zručnosti pri odhaľovaní a riešení šikanovania, kyberšikany a prevencii sociálno-patologických javov v školskom prostredí